

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук,
доцента кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Канарик Юлії Сергіївни

на дисертацію Антонова Артема Сергійовича на тему
«Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертації.

Актуальність дисертаційного дослідження Антонова Артема Сергійовича на тему «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони» зумовлюється фундаментальним значенням права власності для функціонування правової держави, стабільності суспільних відносин, економічного розвитку та забезпечення реального змісту прав і свобод людини. Право власності належить до тих правових цінностей, які одночасно мають приватноправовий, публічно-правовий, економічний, соціальний та конституційний виміри. Його гарантування не може обмежуватися лише цивільно-правовими способами захисту чи кримінально-правовою реакцією на найбільш суспільно небезпечні посягання. Не менш важливим є адміністративно-правовий механізм охорони права власності, через який держава здійснює превенцію правопорушень, контроль, реєстраційні процедури, адміністративно-деліктне реагування, застосування заходів забезпечення провадження та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Особливої актуальності досліджувана проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли майнові відносини зазнають підвищеного ризику дестабілізації. Пошкодження та руйнування об'єктів нерухомості, переміщення населення, ускладнення доступу до реєстрів, проблеми документального підтвердження правового титулу, порушення звичних режимів користування

майном, зростання кількості ситуативних посягань на майно та загальна інституційна напруга у діяльності судів і правоохоронних органів об'єктивно актуалізують потребу в дослідженні саме адміністративно-правових засобів охорони права власності. За таких умов важливим є не лише формальне існування норм КУпАП, що передбачають відповідальність за посягання на власність, а й реальна здатність юрисдикційного механізму забезпечити своєчасне виявлення правопорушення, належне документування, мотивований розгляд справи, виконання постанови та усунення причин і умов, що сприяли делікту.

Варто відзначити, що обрана тема має істотне значення і для сучасної адміністративно-правової доктрини. У юридичній науці право власності традиційно розглядається переважно крізь призму цивільного права або конституційних гарантій. Водночас адміністративно-правовий вимір цього права нерідко залишається недостатньо систематизованим, хоча саме він забезпечує щоденну практичну реалізацію охоронної функції держави. У цьому контексті дисертація Антонова А. С. є своєчасною, оскільки спрямована на осмислення права власності як самостійного об'єкта адміністративно-правової охорони, а не лише як об'єкта приватноправового захисту чи додаткового елемента адміністративно-деліктного регулювання.

Актуальність дослідження посилюється також необхідністю гармонізації національних підходів до охорони права власності зі стандартами верховенства права, юридичної визначеності, пропорційності та належного адміністрування. Дисертант слушно враховує значення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практики Європейського суду з прав людини, зокрема стандартів мирного володіння майном, справедливого балансу та якості закону. Така постановка проблеми дозволяє оцінювати адміністративно-правову охорону власності не тільки через ефективність державного примусу, а й через рівень процесуальних гарантій, обґрунтованість втручання публічної влади та здатність адміністративної юрисдикції забезпечити реальне відновлення майнового правопорядку.

З огляду на зазначене тема дисертаційного дослідження є науково обґрунтованою, практично затребуваною та такою, що відповідає сучасним потребам розвитку адміністративного права України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації Антонова А. С. свідчить про належний рівень теоретичної, нормативної та прикладної обґрунтованості сформульованих у ній положень, висновків і рекомендацій. Автором коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, послідовно сформульовано мету та завдання, а структура роботи відповідає логіці розкриття обраної проблематики.

Дисертаційне дослідження побудоване за послідовною науковою схемою. У першому розділі розкрито загальнотеоретичні та інституційні засади адміністративно-правової охорони права власності, зокрема визначено зміст відповідного адміністративно-правового інституту, систематизовано суб'єктів охорони та проаналізовано адміністративні правопорушення у сфері власності. У другому розділі досліджено юрисдикційний механізм захисту права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони: компетенцію державних органів, адміністративно-процесуальну діяльність у відповідній категорії справ та проблематику адміністративно-юрисдикційної діяльності. Третій розділ присвячено профілактиці адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності та формулюванню пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення й організаційного механізму адміністративно-правової охорони права власності.

Методологічна база дослідження є достатньою для досягнення поставленої мети. У роботі простежується застосування системного, формально-юридичного, структурно-функціонального, логіко-семантичного, порівняльно-правового, історико-правового та моделювального підходів. Завдяки цьому дисертантові вдалося поєднати аналіз правових категорій із вивченням компетенції суб'єктів публічної адміністрації, адміністративно-

деліктних складів, процесуальних стадій провадження та напрямів законодавчого вдосконалення.

Теоретичну основу дослідження становлять праці представників української адміністративно-правової науки, зокрема з питань адміністративно-правової охорони, адміністративної відповідальності, адміністративної юрисдикції, компетенції органів публічної влади, адміністративного процесу, доказування та профілактики правопорушень. Автор послідовно використовує напрацювання В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, В. В. Галунька, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, О. М. Правоторової, О. В. Сукманової, І. О. Личенко та інших науковців. Залучення широкого кола доктринальних джерел дозволило авторів не обмежитися описом чинного законодавства, а сформулювати власне бачення адміністративно-правової охорони права власності як самостійного правового явища.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, спеціальні закони у сфері права власності, інтелектуальної власності, природних ресурсів, державної реєстрації речових прав, діяльності Національної поліції, прокуратури, центральних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, виконавчого провадження, а також значний масив підзаконних і відомчих актів. Особливої уваги заслуговує те, що дисертант не обмежився аналізом КУпАП, а розглянув ширший нормативний контекст, у якому реально функціонує адміністративно-правова охорона права власності.

Джерельна база є достатньо репрезентативною. Список використаних джерел налічує 205 найменувань, охоплюючи наукову літературу, нормативно-правові акти, судову практику, матеріали ЄСПЛ, статистичні та аналітичні джерела. Такий обсяг опрацьованих матеріалів свідчить про належний рівень дослідницької роботи та забезпечує достовірність основних висновків дисертації.

Слід позитивно оцінити й прикладну спрямованість дисертації. Автор не зупиняється на загальних теоретичних положеннях, а пропонує конкретний пакет змін до КУпАП і пов'язаного підзаконного регулювання. Відповідні пропозиції систематизовано у Додатку А у формі порівняльної таблиці, що значно підвищує практичну цінність роботи та свідчить про здатність дисертанта переходити від наукового аналізу до формулювання нормативно придатних рішень.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Антонова А. С. полягає у комплексному дослідженні права власності як самостійного об'єкта адміністративно-правової охорони, а також у формуванні цілісного бачення адміністративно-правового механізму охорони власності через поєднання інституційного, деліктного, компетенційного, процесуального, профілактичного та правовідновлювального вимірів.

Важливим науковим результатом є обґрунтування того, що адміністративно-правова охорона права власності не повинна розглядатися як допоміжна щодо цивільно-правового чи кримінально-правового захисту. Дисертант переконливо доводить, що вона має власний предмет, власні засоби, систему суб'єктів, спеціальні процедури та специфічні форми державного реагування. Такий підхід дозволяє концептуалізувати адміністративно-правову охорону права власності як самостійний адміністративно-правовий інститут.

Заслуговує на підтримку авторське розмежування категорій «власність», «право власності» і «майно». Автор обґрунтовує, що «майно» виступає об'єктом або благом, щодо якого реалізуються відповідні правомочності; «власність» є ширшою системою суспільних відносин щодо належності, привласнення, користування та розпорядження благами; «право власності» є юридично оформленою, гарантованою мірою можливої поведінки уповноваженої особи. Таке розмежування має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє точніше визначати об'єкт

адміністративно-правової охорони і не зводити його виключно до матеріальної речі.

Науково обґрунтованим є висновок автора про співвідношення понять «охорона» і «захист». У дисертації доведено, що охорона є ширшою категорією і включає не тільки реагування на вже вчинене порушення, а й нормативне встановлення заборон, профілактику, контроль, реєстраційні процедури, адміністративну юрисдикцію, виконання постанов і усунення причин та умов правопорушень. Такий підхід дозволяє уникнути звуженого розуміння адміністративно-правової охорони як суто санкційної реакції держави.

Значною новизною характеризується функціональна систематизація суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності. Автор пропонує не формально-переліковий, а функціональний підхід, у межах якого виокремлює суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення, суб'єктів безпосереднього охоронного впливу та юрисдикційних суб'єктів. Така модель є вдалою, оскільки дозволяє показати реальний розподіл функцій між Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, спеціалізованими контролюючими органами, судами, прокуратурою та Національною поліцією України.

Особливе місце у дисертації посідає дослідження ролі Національної поліції України. Автор обґрунтовано визначає поліцію як системоутворювальний суб'єкт первинного реагування, виявлення, припинення і документування адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності. При цьому дисертант не абсолютизує роль поліції, а показує її у зв'язку з іншими органами публічної адміністрації, судами, спеціалізованими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Важливим результатом є систематизація адміністративних правопорушень, що посягають на право власності. Автор обґрунтовує, що Глава 6 КУпАП становить ядро відповідного адміністративно-деліктного масиву, проте не вичерпує його повністю, оскільки майново значущі склади містяться і в інших главах Кодексу. У роботі виокремлено групи

правопорушень залежно від об'єкта посягання: правопорушення проти державної власності на природні ресурси; правопорушення проти приватної та іншої недержавної власності; правопорушення щодо нематеріальних об'єктів майнових прав, зокрема інтелектуальної власності, геопросторових даних і метаданих. Такий підхід є переконливим, оскільки враховує складну природу сучасних майнових відносин.

Науково цінним є аналіз адміністративно-процесуальної діяльності державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності. Автор обґрунтовує доцільність чотиристадійної моделі провадження: порушення справи, розгляд справи, перегляд постанови та виконання постанови. Водночас дисертант слушно акцентує, що найбільш уразливими є початкова стадія і стадія розгляду справи, оскільки саме на них формується доказова база, забезпечуються процесуальні права учасників, визначаються межі кваліфікації та створюються передумови для законного й мотивованого рішення.

На особливу увагу заслуговує дослідження проблем адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності. Автор аргументовано виокремлює низку системних проблем: нормативно-структурну фрагментарність регулювання, відомчу варіативність процедур, інституційну множинність суб'єктів і конкуренцію компетенцій, процесуальні ризики документування і доказування, невизначеність меж адміністративної, кримінальної та приватноправової юрисдикцій, формалізацію розгляду справ, дефіцит мотивування постанов, слабку керованість виконання постанов і недостатній профілактичний зворотний зв'язок. Вказані положення мають істотне теоретичне й прикладне значення, оскільки демонструють, що проблеми адміністративно-правової охорони права власності полягають не лише у змісті санкцій, а передусім у якості всього юрисдикційного циклу.

Позитивної оцінки заслуговує розроблена автором двоконтурна модель профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності. Дисертант розмежовує передделіктну, ризик-орієнтовану превенцію

та постделіктну профілактику, пов'язану з використанням матеріалів адміністративного провадження для усунення причин і умов правопорушення. Така модель дозволяє розглядати профілактику не як факультативний додаток до адміністративної відповідальності, а як самостійний і системоутворювальний компонент адміністративно-правової охорони права власності.

Особливо вагомими є законодавчі пропозиції дисертанта. Автор обґрунтовує необхідність внесення змін до низки статей КУпАП, зокрема ст. 23, 40, 251, 256, 265, 280, 282, 283, 285, 299, 305, 307, 308, 329, 330 та Глави 33 КУпАП. Крім того, запропоновано доповнити Кодекс новими статтями: 40-2 «Відновні заходи у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності», 246-1 «Єдина електронна картка провадження у справі про адміністративне правопорушення», 251-1 «Електронні (цифрові) докази» та 282-1 «Особливості внесення та розгляду подання про усунення причин та умов адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності». Вказані пропозиції є взаємопов'язаними і спрямовані на перехід від санкційно-фіксаційної моделі адміністративного провадження до інтегрованої моделі, у якій доказування, мотивування рішення, цифрова простежуваність, профілактичний зворотний зв'язок і відновлення майнового становища потерпілого утворюють єдиний правовий цикл.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення дисертаційного дослідження Антонова А. С. є очевидним і полягає в можливості використання сформульованих положень, висновків і пропозицій у кількох напрямках.

У нормотворчій діяльності результати дослідження можуть бути використані під час підготовки змін до КУпАП, підзаконних актів Кабінету Міністрів України, актів Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України та інших органів, діяльність яких пов'язана з адміністративно-правовою охороною права власності. Особливе значення мають пропозиції щодо цифрових доказів,

електронної картки провадження, мотивованості постанов, спеціалізації профілактичного подання та запровадження відновних заходів.

У правозастосовній діяльності висновки дисертації можуть бути корисними для Національної поліції України, судів, органів державної виконавчої служби, Державної екологічної інспекції України, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які беруть участь у виявленні, документуванні, розгляді та виконанні постанов у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності.

У науково-дослідній сфері положення дисертації можуть бути використані для подальшого розвитку доктрини адміністративно-правової охорони, адміністративно-деліктного права, адміністративної юрисдикції, публічного адміністрування майнових відносин, а також для підготовки нових досліджень щодо цифровізації адміністративного провадження, доказування в адміністративно-деліктних справах і правовідновлювального потенціалу адміністративної відповідальності.

В освітньому процесі результати роботи можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративна відповідальність», «Публічне адміністрування», «Правоохоронна діяльність», «Захист права власності», а також при підготовці навчальних посібників, методичних матеріалів і спеціальних курсів для здобувачів юридичної освіти.

Окремо слід відзначити практичну цінність Додатку А, у якому автор систематизував запропоновані законодавчі зміни у формі порівняльної таблиці. Такий формат значно полегшує можливе використання результатів дослідження у нормопроєктній роботі.

Загальна оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертаційне дослідження Антонова А. С. є логічно побудованим і внутрішньо узгодженим. У роботі простежується чітка послідовність переходу

від загальнотеоретичного аналізу права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони до дослідження суб'єктного складу, адміністративно-деліктної характеристики відповідних правопорушень, юрисдикційного механізму, процесуальних проблем, профілактики та конкретних законодавчих пропозицій.

У першому розділі автор формує концептуальну основу дослідження. Значущим є висновок про те, що адміністративно-правова охорона права власності має самостійний характер і не повинна розчинятися у цивільно-правовому або кримінально-правовому захисті. Дисертант обґрунтовує власне бачення інституту охорони права власності в адміністративному праві, розкриває його нормативну структуру, аналізує коло суб'єктів та пропонує класифікацію адміністративних правопорушень у цій сфері.

У другому розділі здійснено поглиблений аналіз юрисдикційного механізму захисту права власності. Автор досліджує компетенцію державних органів, зокрема Національної поліції України, розкриває адміністративно-процесуальну діяльність у справах про правопорушення, що посягають на власність, і послідовно показує проблеми адміністративно-юрисдикційної діяльності. Особливо цінним є акцент на тому, що ефективність охорони права власності залежить не лише від наявності норм про відповідальність, а й від якості документування, доказування, мотивування, дотримання строків, виконання постанов і профілактичного реагування.

У третьому розділі автор переходить до розроблення шляхів удосконалення механізму адміністративно-правової охорони права власності. Профілактика адміністративних правопорушень подана як системоутворювальний компонент охорони, а не як другорядний напрям діяльності. Дисертант пропонує ризик-орієнтований підхід до профілактики, визначає роль патрульної поліції, дільничних офіцерів поліції, поліцейських офіцерів громад, чергових служб і поліції охорони. У підрозділі 3.2 сформульовано комплексний пакет законодавчих і організаційних змін, що свідчить про завершеність авторської концепції.

Загальні висновки дисертації відповідають поставленій меті й завданням, мають достатній рівень узагальнення та відображають основні результати проведеного дослідження. Робота є завершеною, самостійною науковою працею, у якій сформульовано низку теоретичних і прикладних положень, важливих для розвитку адміністративного права України.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображено в наукових працях автора. Відповідно до поданих матеріалів, за темою дисертації опубліковано наукові статті та тези доповідей, які охоплюють ключові напрями дослідження: співвідношення понять права власності та власності, інститут охорони права власності в адміністративному праві, адміністративно-процесуальну діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності, об'єкт, об'єктивну сторону та суб'єктивні ознаки адміністративних деліктів, що посягають на право власності, а також аксіологічний, функціональний і справедливистий виміри адміністративно-правової охорони власності.

Серед публікацій автора слід відзначити, зокрема, праці: Право власності та власність як правові категорії. *Економіка. Фінанси. Право*, 2023. № 2. С. 5 – 9; Інститут охорони права власності в адміністративному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 1. С. 349 – 355. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 2025. № 90. Частина 3. С. 17 – 28; Реституція права власності в умовах збройного конфлікту: адміністративно-правові механізми України у порівнянні з досвідом Боснії і Герцеговини та Косово. *Право.ua*, 2025. № 3. С. 523 – 530; Справедливість адміністративно-правової охорони власності. *Успіхи і досягнення у науці*, 2026. № 4(26). С. 26 – 39; Право власності як адміністративно-правова цінність: аксіологічний та функціональний вимір. *Наука і техніка сьогодні*, 2026. № 4(58)

Публікації логічно кореспондують зі змістом дисертації, підтверджують апробацію її основних положень і засвідчують послідовну роботу автора над обраною науковою проблематикою.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Аналіз дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що робота є самостійним науковим дослідженням. Використані автором наукові положення, нормативні джерела, судова практика та інші матеріали супроводжуються відповідними посиланнями. Ознак порушення академічної доброчесності у межах здійсненого аналізу не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Антонова А. С., слід звернути увагу на окремі положення, які можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту.

1. У роботі виділяються три групи адміністративних правопорушень, що посягають на право власності: посягання на державну власність на природні ресурси, посягання на приватну та іншу недержавну власність, а також посягання на нематеріальні об'єкти майнових прав. Така класифікація видається змістовною, однак викликає питання: чи не потребує окремого виділення група адміністративних деліктів, пов'язаних із цифровими активами, цифровими даними або електронними об'єктами майнового значення?

2. У дисертації санкційний блок Глави 6 КУпАП розглядається як відносно самостійний елемент механізму адміністративно-правової охорони права власності. Водночас автор підкреслює, що штраф сам по собі не забезпечує реального відновлення порушеного майнового становища потерпілого. У цьому контексті постає питання: чи слід у майбутньому змінювати саму філософію адміністративної відповідальності у майнових справах – від переважно штрафної до відновно-превентивної?

3. У дисертації обґрунтовано потребу підвищення якості мотивування постанов у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності. Водночас надмірна деталізація мотивувальної частини може

ускладнити діяльність органів, які розглядають значну кількість справ. У цьому контексті виникає питання: яким має бути оптимальний баланс між повнотою мотивування постанови та процесуальною економією адміністративного провадження?

4. Автор пропонує доповнити КУпАП положеннями щодо електронних / цифрових доказів, зокрема через нову ст. 251-1. Така пропозиція виглядає актуальною з огляду на практику використання відеозаписів, електронних документів, метаданих і цифрових носіїв. Водночас постає питання: які мінімальні реквізити цифрового доказу автор вважає обов'язковими для забезпечення його допустимості та перевірюваності у провадженні про адміністративне правопорушення?

5. У роботі запропоновано модель єдиної електронної картки провадження у справі про адміністративне правопорушення. Ця ідея спрямована на забезпечення цифрової простежуваності руху справи від фіксації події до виконання постанови. Разом з тим її практична реалізація потребує значних організаційних і технічних ресурсів. У зв'язку з цим хотілося б уточнити: чи має така електронна картка впроваджуватися одразу для всіх адміністративних правопорушень, чи першочергово для окремих категорій справ, зокрема майнових?

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Вони мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, спрямовані на подальше поглиблення окремих положень дослідження та можуть бути предметом наукового обговорення під час публічного захисту.

Загальний висновок.

Дисертація Антонова Артема Сергійовича на тему «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони» є самостійною, завершеною, цілісною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку науки адміністративного права, адміністративно-деліктного регулювання, адміністративної юрисдикції та практики публічно-правової охорони права власності.

Робота характеризується актуальністю, належним рівнем наукової новизни, достатньою теоретичною і нормативною обґрунтованістю, практичною спрямованістю та завершеністю авторської концепції. Сформульовані дисертантом висновки і пропозиції можуть бути використані у нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці, науковій роботі та освітньому процесі.

Викладене дає підстави зробити висновок, що дисертація Антонова Артема Сергійовича на тему «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони» за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю одержаних результатів, практичним значенням та оформленням відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти, наукових установах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. Автор дисертації – **Антонов Артем Сергійович** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів

і природокористування України

A large, stylized handwritten signature in blue ink, belonging to Yurii S. Kanarik.

Ю.С. Канарик